

متن پرسش

سلام: استاد گرامی آیا شما با این نظر ملاصدرا که در زیر آورده ام مخالفید؟ اگر نیستید چرا در کتاب خویشتن پنهان بارها غیر از آن حرف زده اید و نفس و بدن را دوگانه دانسته اید جوری که انگار بدن نیست و اصلا مهم نیست؟ «رابطه نفس و بدن از دیدگاه ملاصدرا» جسمانیة الحدوث و روحانیة البقاء؛ صدرالمتألهین معتقد است روح پیش از جسم وجود نداشته است و اینگونه نیست که قبل از تعلق و ارتباط با بدن، فعلیت داشته و سپس به بدن تعلق یافته باشد. روح به وسیله حرکت جوهری ماده تکون یافته است و هرچند خاصیت و اثر ماده نیست، اما کمال جوهری ماده است؛ بنابراین مبدأ پیدایش نفس، ماده جسمانی است. بر اساس حرکت جوهری، ماده بدنی این استعداد را دارد که در دامان خود موجودی بیرواند که مراحل وجودی را از ضعف به کمال طی نماید. بنابراین استعداد و آمادگی بدنی و حرکت در جوهر از شرایط وجود نفس است و نفس در ضمن جوهر بودن با بدن وابستگی حقیقی دارد. معنای جسمانیة الحدوث و روحانیة البقاء بودن نفس این است که رابطه نفس و بدن، رابطه‌ی بنیادین، عمیق و در اصل هستی است. خلاصه اینکه؛ ماده جسمانی، در ذات و جوهر خود کامل شده و دارای درجه‌ای از وجود می‌شود که به حسب آن درجه، غیرمادی و غیرجسمانی است و آثار و خواص روحی از قبیل اندیشه، اراده و حالات روحی دیگر، مربوط به آن درجه از وجود است. او می‌گوید: وقتی در قرآن تدبیر می‌نمودم، آیه دوازدهم سوره مؤمنون را به دقت مطالعه کردم، متوجه شدم خداوند پس از بیان مراحل پیدایش ماده‌ی انسان (نطفه، علقه، مضغه، عظام و لحم و تکمیل بدن) می‌فرماید: ثم انشأناه خلقا آخر... یعنی همین ماده بدنی را آفرینش دیگری کرد. به فعلیتی جدید در آوردیم. پس ارتباط نفس و بدن، بنیادین و در آغاز پیدایش و اصل هستی بوده است. هویت نفس وابسته به بدن است؛ ارتباط نفس و بدن رابطه خارجی عرضی نیست؛ بلکه نحوه وجود نفس و نفسیت آن به این است که با بدن ارتباط دارد. نفس موجودی جوهری است که در هویتش ارتباط با بدن وجود دارد و بر او عارض نشده است. پس ارتباط نفس و بدن، ارتباط زاید بر ذات نیست؛ بلکه در محور وجود و ذات نفس، ارتباط با بدن نهفته است

متن پاسخ

باسمه تعالی: سلام علیکم: همین‌طور که می‌فرمایید نفس، «جسمانیة الحدوث و روحانیة البقاء» است و به تعبیر ملاصدرا، بدن با نفس اتحاد انضمامی دارد یعنی بدون بدن نیز دارای حیات است و بدون بدن ناقص نمی‌شود و از این لحاظ وقتی بحث معرفت نفس می‌شود به نفس نظر می‌شود و این به

معنای آن نیست که بخواهیم جسمانیة الحدوث بودن آن را نفی کنیم. موفق باشید